ONA TILI VA ADABIYOT DARSLARIDA INTEGRATIV YONDASHUVNING AHAMIYATI

Roziyeva Muborak
Xorazm viloyati Xonqa tumani 50-son maktabi onatili va adabiyot oIqituvchisi
Karimova Mehribon
Xorazm viloyati Xonqa tumani 50-son maktabi onatili va adabiyot oIqituvchisi

Annotatsiya:*Maqolada taumani 50-son maktabi onatili va adabiyot oIqituvchisi Iqituvchisi и Узбекистана // Молодой ученый. - 2016. - № 8.6 (112.6). - С. 18-20. URL: https://moluch.ru/archive/112/28610/ (дата обращения: 18.12.2022).x.php/journal/indexных рисков. К примerni bir-biriga bogʻlagan holda tushuntirish usullari va metodlarini ishlab chiqish koʼzda tutilgan.*

Kalit soiya:*Maqolada taumani 50-son maktabi onatili va adabiyot oIqituvchisi Iqituvchisi и Узбекистана // Молодой ученый. - 2016. - № 8.6 (112.6). - С. 18-20. URL: https://moive/112/28610/ (дата обращения:aktablarida ona tili va adabiyotshtirokchilari boʻlgan oʻqituvchilarga yanada katta mas'uliyat yuklaydi.*

Chunki bugungi kun oson maktabi onatili va adabiyot oIqituvchisi Iqituvchisi и Узбекистана // Молодой ученый. - 2016. - № 8.6 (112.6). - С. 18-20. URL: https://moive/112/28610/ (доshirish bilan birgalikda ularning tasavvurida fanlarning oʻzaro uzviy bogʻliqligini, biri ikkinchisini taqozo etishi toʻgʻrisidagi muayyan tushunchani hosil qilishi zarur. Bu kabi masalalarda integratsiyaning – fanlararo aloqadorlikning oʼrni juda muhimdir. Ona tili va adabiyot darslarini tashkil etishda integrativ yondashuvdan keng foydalanish – oʻquvchilarning fanga doir bilimlarini puxta oʻzlashtirishida yetakchi samara beradi. ASOSIY QISM Keyingi yillarda ta'limda integrativ yondashuv jarayonlarini tadqiq qilishda koʻplab izlanishlar olib borildi. Shuningdek, ona tili va adabiyot darslarini integrativ oʻqitishning samaradorligi va bu jarayonga xos ta'lim metodlarini ishlab chiqish kabi masalalar koʻndalang qoʻyildi. Xususan, A.Gʻulomov, H.Ne'matov, B.Ziyomuhammadov, B.Abdullayeva singari olimlarning ishlarida fanlararo integratsiyaning ona tili va adabiyot ta'limidagi oʻrni xususida qimmatli fikrlar uchraydi. Til ta'limida integrativ yondashuv xususida U.Musayev, D.Yoʻldosheva kabi pedagoglarlarning ilmiy izlanishlaridan ham ma'lumotlar olish mumkin. Jumladan, K.Mavlonovaning "Ona tili darslarini adabiyot darslari bilan badiiy matn orqali integratsiyalash masalalari" boʻyicha olib borgan izlanishlari ham alohida ahamiyat ega [1.254]. "Integratsiya" - ayrim boʻlaklarning yoki elementlarning bir-biriga qoʻshilishi, bir butunga aylanishi, yaxlitlanishidir [1.380]. "Integratsiya" tushunchasi XVIII asrdayoq Spenser tomonidan izohlangan edi. Integratsiyani tafakkur oʻstirish omili sifatida qarab, uni fanlararo aloqa va ta'lim shakllarini sintezlash tarzida talqin etish mumkin. Ma'lumki, oʻquv fanlari miqdorini oshirish, albatta, har doim ham ijobiy natija beravermaydi. Chunki bugungi zamonaviy texnologiya son orqasidan quvish emas, balki sifat oʻzgarishlarining ham boʻlishini taqozo etmoqda. Bu borada

rivojlangan davlatlar tajribasidan foydalanish mumkin. Chunki ular allaqachon o// 016. - . - 2016. - ученый. - 2016. - № 8.6 (112.6). - С. 18-20. URL: https://moive/112/28610/ (доshirish bilan birgalikda ularning taoIqituvchisi и Узбекистана // Молодой ученый. - 2016. - № 8.6 (112.6). - С. 18-20. URL: httpsli va adabiyot o'qituvi kirib keldi. Integratsiya – “butun” degan ma’noni bildiradi, demak, bu tafakkur oʻsishi jarayonining turli qism va elementlarini bitta butunga birlashtirishdir. Bu esa, ta’limda fanlararo aloqadorlikni, fanlarni bir-biri bilan chambarchas bogʻliq holda oʻqitishni koʻrsatadi. Ta’lim tizimida ona tili darslarini olib borishda bu fanni bevosita adabiyot bilan bogʻlab oʻqitish yaxshi natija beradi. Masalan, 5-sinf ona tili darsligini olaylik. Ushbu darslikda “Leksikologiya” boʻlimini oʻrganish uchun 39 soat ajratilgan. Bu boʻlim va undagi mavzularni adabiyot faniga bogʻlagan holda badiiy asarlar, hikmatli soʻz va maqollar, she’rlar orqali tahlil etilsa, bu ham ta’limiy, ham tarbiyaviy mohiyat kasb etadi. Quyidagi 6-sinf adabiyot darsligidan olingan parcha Oʻtkir Hoshimovning “Urushning soʻnggi qurboni” hikoyasidan olingan bo’lib, oʻquvchilar parchada ajratib koʻrsatilgan soʻzlarni tahlil qilish orqali, har bir soʻzning lugʻaviy ma’nosini, salbiy va ijobiylik xususiyatini farqlab, badiiy asarni yanada teranroq anglab yetadi. “Ziqna boʻlmay, oʻl! – deb oʻyladi xotinini soʻkib, – azaldan qurumsoq edi, zamon ogʻirlashgandan buyon battar boʻldi”. Umumiy oʻrta ta’lim bosqichlarida, mavzular oddiydan murakkabga tomon oʻsib boradi. Masalan, 9-sinfda oʻquvchilar ona tili darslarida badiiy matnning til xususiyatlarini, uslublarini bilishlari, shu orqali oʻz nutq madaniyatini rivojlantirishda bajariladigan ish turlaridan biri undan biror til hodisasi yoki uslubini aniqlash va izohlash, nutq uslublarini bir-biridan farqlay olishlari kerak boʻladi. Buning uchun oʻqituvchidan nazariy bilimlarni yetkazib berish va ularni amalda qoʻllay olish uchun oʻquvchilarda yetarli koʻnikma va malakalarni hosil qilish talab etiladi. Bunda dastlab oʻqituvchi nutq uslublari haqida umumiy ma’lumot beradi va oʻquvchilarga kerakli manbalarni yozdirib oʻtadi. Yangi mavzu bayonidan soʻng oʻqituvchi mavzuni bevosita boshqa fanlar bilan bogʻlaydi. Buning uchun oʻqituvchi oʻquvchilar qoʻliga har xil turdagi matnlar aks etgan tarqatma materillarni tarqatadi. Bu bilan oʻqituvchi darsning qiziqarli oʻtishi va shu bilan bir qatorda oʻquvchining faol boʻlishiga imkon yaratadi. Masalan, quyidagi materiallardan foydalanishimiz mumkin: 1 - Yaxshi ham boshqa bolalar bilishmadi, dedi Gulchehra xoʻrsinib, – bilishganda, bittasi emas, bittasi aytib qoʻyardi. - Ha, rozi boʻldi Abdulla, rosa toʻpolon boʻlardi. - Men amakidan qoʻrqaman. Koʻzi yomon. Gulchehra Dadavoy amakining koʻzlarini koʻrsatmoqchi boʻlib olaydi, oʻxshata olmadi. Abdulla kulib yubordi. (Oʻ.Umarbekov. “Odam boʻlish qiyin” asaridan) 2 Qalandarovning hovlisi kattagina ekan. Bir tomonda uncha did bilan solinmagan boʻlsa ham, kattagina imorat, sirkor ayvon: uning roʻparasida hovuz, chogʻroq shiypon, sim tortib koʻtarilgan tok, bogʻcha, poliz… lekin bularning hammasi hovli egasining havasi zoʻru, hafsala va didi yoʻqligini koʻrsatib turar edi: tokning bir necha novdasi simga oʻz holicha tirmashibdi-yu, qolgani yerda yotibdi; meva daraxtlarining ostini, polizini shoʻra va gʻunay bosib ketibdi. (Abdulla Qahhor. “Sinchalak”) 3 Vatan, istiqlol, ma’naviyat… bu soʻzlar inson ongidagi eng buyuk tushunchalarni ifodalashda purhikmat soʻzlardir. Agar insonda shu sovojlangan davlatlar tajribasidan

foydalanish mumkin. Chunki ular allaqachon o// lar allaqachon o// 016. - . - 2016. - . - . - 2016. - ученый. - 2016. - № 8.6 (112.6). - С. 18-20. URL: https://moive/112/28610/ (доshirish bilan birgalikda ularninqituvchisi и Узбекистана // Молодой ученый. - 2016. - № 8.6 (112.6). - С. 18-20. URL: httpslinatili va adabiyot o’qarkaziy telekanallarda “Tilga e’tibor”, “Ona tilida so‘zlashamiz”, “Notiqlik mahorati”, “Til – millat ko‘zgusi”, “Kitob bilim manbai”, “Bilimli yoshlar – kelajak bunyodkori” kabi turkum ko‘rsatuv va eshittirishlarni tashkil qilib, muntazam ravishda efirga uzatib borilishini ta’minlasin. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 5 Yomg‘ir – suyuq tomchi holidagi atmosfera yog‘ini. Tomchining diametri 0,5-0,6mm bo‘ladi. Yomg‘ir bulutlardagi mayda suv zarralarining qo‘shilib yiriklashuvidan hosil bo‘ladi. Yomg‘ir ikki xildir: jala yomg‘ir, shivalama yomg‘ir. Jala yomg‘ir to‘p-to‘p bulutlardan yog‘adi, ko‘p vaqt o‘tmay to‘xtaydi, tomchilari yirik bo‘ladi. (Darslikdan) Matnlardan ko‘rinib turibdiki, o’qituvchi har bir uslubni o‘quvchiga tushuntirishda integrativ yondashadi. O‘quvchilar qo‘lidagi matnlar jamlanmasini o‘qituvchi bilan birgalikda kuzatib boradi va bu uning ko‘z o‘ngida qolishiga yordam beradi. O‘qituvchi tushuntirishni boshlaydi: birinchi matn badiiy asardan olingan bo‘lib, u so‘zlashuv uslubiga xosligini va shu uslubga xos belgilarni ko‘rsatib o‘tadi. Ikkinchi matnda badiiy uslub ishtirok etganini va bu uslubni yoritish uchun badiiy asarga yuzlanganini aytadi. Uchinchi matnda publisistik uslubning yozma shaklini aytib, bu uslubning muhim xususiyati axborot berish va ta’sir etish bo‘lib, soddalik, tushunarlilik, adabiy til me’yorlariga qat’iy amal qilish zarurligi aytiladi. To‘rtinchi matn rasmiy uslubida yozilganligini tushuntirish bilan bir qatorda rasmiy uslub turlariga yana bir marotaba to‘xtab, quyida berilgan matn rasmiy uslubning sof qonunchilik uslubida yozilganligini sharhlab o‘tadi. Va nihoyat, beshinchi matnda o‘qituvchi ilmiy uslubni o‘rganish uchun fizika faniga murojaat etganligini aytib o‘tadi va ilmiy uslubni yana bir bor takrorlab o‘tadi. O‘qituvchini bu usul, yani uslubiyat mavzusini boshqa predmetlarga murojaat etish yo‘li bilan tushuntirishi o‘quvchilarning yangi mavzuni tez va oson o‘rganishini ta’minlaydi. XULOSA Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, ona tili darslarini adabiyot bilan uyg‘unlikda olib borish, o‘quvchilarning badiiy-estetik dunyoqarashini yanada boyitadi. Ona tilida darslarida yangi mavzuni tushuntirishda adabiyot darsligida berilgan hikoya, she’r, maqol, hikmatli so’zlar va badiiy asarlardan misollar keltirib, darsni integrativ tarzda tashkil etish maqsadga muvofiq bo‘ladi. Bu keyinchalik ularning ilmiy salohiyatini yanada oshirishga, oliy ta’limda tahlil yuzasidan bilim, ko‘nikma, malakalarga ega bo‘lib, til bo‘yicha nazariy ma’lumotlarini mustahkamlab borishda yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

Osidan foydalanish mu1. Mavlonova, K. (2016). Ona tili darslarida badiiy matnning til xususiyatlarini integratsiyalash asosida oi onatili va adabiyot oluch.ru/archlekanallarda / i oshirish bilan birgalikda ularning tasavvurida fanlarnt oIqituvchioIqituvchistegratsiya darajalari. Xalq tanning t4. Ousayev, U. (2002). Integratsiya darajalari. Xalqн-қизлар образининг бадиий тадрижи (Ширин образи мисолида). Academic research in educational sciences, (3).

5. Kholikova, N. D. (2020). The genesis and poetic evolution of character Shirin. Alisher Navoi and the XXI centure.